OVER DE RUPS VAN BOMBYX CRATAEGI L.,

DOOR

Dr. J. VAN LEEUWEN Jr.

In den omtrek van Haarlem is de rups van *Bombyx Crataegi* jaarlijks aan te treffen; in 1879 en 1880 ben ik er verscheiden exemplaren (een twintigtal) van meester geworden, en zie me dus nu in de gelegenheid, van de verschillende varieteiten der rups van deze Bombycide een nauwkeuriger beschrijving mede te deelen dan bij mijn weten daarvan tot dusverre is gegeven.

Gewoonlijk ziet de rups van *Crataegi* er ongeveer zóó uit als ze in het plaatwerk van Sepp (deel II, plaat 25) is voorgesteld. De beharing is echter in de natuur minder dicht dan op die afbeelding. Ik heb een dergelijke rups in fig. 1 van plaat 12 uitgeteekend. De kop is zwart, evenals de voorpooten; op den rug is de eerste ring bleekrood; over de overige ringen loopt een smalle samenhangende zwarte rugstreep, en ter weerszijde daarvan bevindt zich een breede steenroode teekening, waarin de rugwratjes staan. De zijlinie is helderwit, van onderen met een fijn fluweelzwarte en daaronder bleekgele bezooming. Buikzijde vaalbruin. Beharing roodachtig bruingeel, in duidelijk afgescheiden bosjes op kleine wratten.

Slechts zelden intusschen is het wit der zijlinie zóó helder en zóó breed als bij het exemplaar waarnaar ik deze teekening maakte. Veelal is het wit min of meer met blauwgrijs doorwerkt (gelijk bij Sepp). Dit kan zelfs in zoo hooge mate het geval zijn dat de zijlijn donker blauwgrijs is gekleurd, en het wit alleen door een heldere stip ter weerszijde van elken ring wordt vertegenwoordigd. Een zoodanige rups wordt door O. Wilde beschreven. Ik heb er een afgebeeld in figuur 2. Het exemplaar, dat mij daartoe tot model diende, had een

breede doorloopende zwarte rugstreep, en ter weerszijde daarvan een smalle steenroode teekening, die met de roodgekleurde rugwratjes samenhing en fijn fluweelzwart was afgezet.

Sterk wijken van de tot dusverre beschreven *Crataegi*-rupsen de beide varieteiten af, die mij nog ter bespreking overschieten. De rups, die ik in figuur 3 en 4 heb afgebeeld, klopte ik in het voorjaar van 1879 uit eiken-hakhout aan de Zantvoortsche laan bij Haarlem; ik trachtte vruchteloos haar te determineeren, en eerst bij het uitkomen van den vlinder bleek mij (tot mijn groote verbazing) dat het een *Crataegi*-rups was geweest. Ze was, toen ik haar den 15den Juni ving, fluweelzwart met geen andere teekening dan tien hooggele vlekken op den rug in de insnijdingen van ring 2—12, en bleekrosse beharing, zoodat ze eenige overeenkomst had met een jonge rups van *Bombyx Rubi*. Den 18den Juni vervelde ze. Na deze vervelling scheen ze iets minder harig dan te voren; de gele vlekken waren even helder gebleven; en buitendien vertoonden zich op den rug eenige roodbruine teekening en enkele helderwitte stippen. — Hoezeer ook afwijkende van de teekening die deze rupsen-soort gewoonlijk vertoont, moet deze varieteit echter wel eens meer voorkomen. Immers E. J. C. Esper, *Europ. Schmetterl.* III, tab. 45, fig. 1, beeldt een rups van *Crataegi* af, die met de hierboven beschrevene groote overeenkomst heeft; althans de karakteristieke gele dwarsbanden op den rug zijn daarop duidelijk te zien. Zonderling, dat hij deze afbeeldt als de normale rups vau *Crataegi*, en niet als een zeldzame varieteit.

In het jongste voorjaar (1880) heb ik hetzelfde terrein herhaaldelijk bezocht, en klopte daar wel weder verscheiden *Crataegi*-rupsen, doch daaronder geen enkele die met het zoo even beschreven unicum overeenkomst vertoonde. Toch was ik zoo gelukkig op een ander terrein (achter Elswout bij Overveen) een rups te kloppen, die als 't ware een' overgang vormde van de zoo even beschrevene op de gewone *Crataegi*-rups. Deze heb ik in figuur 5 en 6 voorgesteld. Ze had namelijk een doorloopende zwarte rugstreep, en ter weerszijde daarvan twintig langwerpige hooggele vlekken op den voor- en achterrand van ring 2—11. Daartusschen in was de grond fluweelzwart, waarin de roode rugwratjes geplaatst waren. In de zijden nagenoeg geen teekening, van wit geen spoor, maar alles dof bleekrood en zwartgrijs gekleurd.

De varieteit met heldergele rugvlekken, hetzij deze dan doorloopende banden vormen, hetzij ze door een rugstreep worden doorsneden, blijkt dus constant, hoewel zeldzaam, voor te komen. Uit de slecht uitgevoerde afbeelding van een *Crataegi*-rups bij J. C. Keyser, taf. 90, is niet veel op te maken; toch vermoed ik dat een dergelijke rups als de laatst beschrevene daarvoor tot model heeft gediend.

Het spinsel en de pop mijner varieteiten waren geheel gelijk aan die der overige *Crataegi*-rupsen. Geen van beide zijn bij Sepp juist voorgesteld. Het spinsel wordt, onder normale omstandigheden, onder aan een blad vastgemaakt, en is dof lichtbruin, zonder bijmenging van vreemde bestanddeelen (zie fig. 7). De pop (fig. 8) is korter en dikker dan Sepp ze afteekent, en heeft een zwartbruin voorlijf, en een licht roodbruin achterlijf met uitpuilende stigmata; aan het stomp afgeronde staarteinde bevinden zich eenige korte stijve haartjes (zie de vergroote afbeelding in fig. 8*a*).

Einde Augustus is de normale vliegtijd van *Bombyx Crataegi*; mijn exemplaren kwamen in '76 en in '79 telkens op den 26sten Augustus uit. De in fig. 9 gegeven afbeelding van een rustenden (mannelijken) vlinder is gemaakt naar het exemplaar dat geleverd werd door de rups die ik in fig. 3 en 4 heb afgebeeld.

Amsterdam, 25 Juni 1880.